

НАРОДНІ ДУМИ

ВТЕЧА ТРЬОХ БРАТІВ ІЗ ГОРОДА АЗОВА, З ТУРЕЦЬКОЇ НЕВОЛІ

Ой то не пили, то пилили,
Не тумани вставали, —
Як із землі турецької, —
Із віри бусурменської,
З города Азова, з тяжкої неволі
три братики втікали.
Ой два кінними, третій
піший-пішениця,
Як би той чужий-чужениця.
За кінними братами біжить він,
підбігає,
Об сирі коріння, об білі каміння
Білі ніжки свої козацькі посікає,
Кров'ю сліди заливає.
Ой до кінних братів добігає,
Коней за стремени хапає,
Слізьми проливає,
Словами промовляє:
«Братики мої рідненькі,

Як голубоньки сивенькїї,
Станьте, конів попасіте,
Мене обїждїте,
Із собою візьміте,
До городів християнських хоч мало
підвезїте».

Тїї брати теє зачували,
Словами промовляли:
«Братику ти наш рїдний,
Як голубоньку сивий!
Гей, ми і самі не втечемо,
І тебе не візьмемо.
Буде з города Азова погоня вставати,
Тебе, братику, минати,
Будуть в тернах да в байраках
На спочинках минати.
А нас будуть, кїнних, доганяти,
Стрїляти, рубати
Або живцем в гїршу неволю
завертати».

Теє промовляли,
Одтїль побїгали.
Найменший братець
пїший-пїхотинець,
За кїнними братами уганяє,
Коні за стремени бере, хапає,
Дрїбними сльозами обливає,
Словами промовляє:
«Братики мої рїдненькї,
Голубоньки сивенькї,

Не хочете ви мене з собою брати, —
Назад коней завертайте,
Із піхов гострі шабельки виймайте,
Мені з пліч голівоньку здіймайте,
Тіло моє порубайте,
У чистім полі поховайте,
Звіру да птиці, туркам на поталу
не подайте».

Тії брати теє зачували,
Назад коней завертали,
Словами промовляли:
«Братику наш милий,
Голубоньку сивий,
Що це ти кажеш,
Наше серце ножем мов
пробиваєш.

Руки наші на тебе не здіймуться,
І шабельки на дванадцять частей
розсиплються,
І душа наша гріхів до віку вічного
не відкупиться:
Зроду, братику, сього не чували,
Щоб рідною кров'ю шаблі
промивали
Або гострим списом оброщеніє
брали».

«Прошу же вас, братця,
Хотя ж ви до мене одно милосердіє
майте:

Будете в терни да в байраки
вїжджати,
В запилі тернове верховіття
стинайте,
На дорогу покидайте:
А нехай же я буду знати,
Куди за вами, кінними братами,
тікати».

Уже два кінні козаки
В терни да в байраки
вїжджали;
Середульший братець милосердіє
має, —
В запилі тернове верховіття стинає,
На дорогу покидає,
Найменшому брату признаков
зоставляє:
«А нехай же і він буде знати,
Куди за нами до отця, до матері,
до роду тікати».

З тернів да з байраків виїжджають,
На полівку взбігають,
На степи високі,
На шляхи широкі,
На дороги розхильні.
Тоді середульший братець велике
милосердіє має,
До старшого словами промовляє:
«Що ти, брат, знаєш, — давай ми
з себе сині жупани скидати,

Червону да жовту китайку
видирати,
На дорозі покидати,
Найменшому брату признаков
зоставляти:
А нехай же і він буде знати,
Куди за нами, кінними братами,
тікати».
Старший братець ізгорда словами
промовляє:
«Що мені за вдобство своє турецьке
добро на шматки рвати
Та по шляху розкидати,
Найменшому брату признаков
зоставляти?
Він і жив і здоров буде,
Так без всяких признаков додому
прибуде».
Середульший братець велике
милосердіє має,
У себе червону та жовту китайку
видирає,
На дорогу стеле-постилає,
Найменшому брату признаков
зоставляє:
«Нехай же він буде знати,
Куди за нами до отця, до матері,
до роду втікати!»
Тоді ж то середульший братець
милосердіє мав,

Дрібними сльозами обливає,
До серця козацького молодецького
прикладає:
«Ой тут же мої братики проїжджали,
Велике на мене милосердіє мали,
Мені на дорогу признаков покидали».
Біжить він, підбігає,
Із тернів да з байраків, із мелюсів
вибігає,
На полівку збігає:
Нема ні тернів, ні байраків
Да ніяких признаков,
Тільки поле леліє,
На йому трава зеленіє,
Біжить він, підбігає на степи високі,
На шляхи широкі,
На дороги розхильні,
Червону да жовту китайку
знаходжає,
Бере в руки, хапає,
Дрібними сльозами обливає,
До серця козацького молодецького
прикладає,
Словами промовляє:
«Недурно сая китайка по шляху
валяє,
А видно, моїх братів живих на світі
немає,
Видно, з Азова велика погоня
вставала,

Мене в тернах да в байраках
на спочинках минала,
А моїх братів доганяла,
На три штуки рубала
Чи живих у гіршу неволю
завертала!
Ой якби міг би я знати,
Чи моїх братів постріляно,
чи порубано,
Чи живих у руки забрато, —
Гей! Да пішов би я по степах
блукати,
Тіла козацького молодецького
шукати,
Тіло козацьке молодецьке
ізнаходити,
В чистім полі поховати,
Звіру да птиці на поталу не подати».
Біжить він, підбігає,
Аж тільки своїх братів слідочки
забачає.
Побило козаків в полі
Разом три недолі:
Перва недоля — безводдя,
Друга недоля — безхліб'я,
А третя — буйний вітер із ніжок
валяє.
До Савур-могили доходжає,
На Савур-могілі безпечно оддыхать
лягає,

Із неба води й погоди дев'ятого дня
дожидає.
Що тудя до його вовки-сіроманці
доходили,
Орли-чорнокрильці налітали,
У головках сідали,
Хотіли заздеголя живота
Темні похорони одправляти.
Він на їх соглядає,
Словами промовляє:
«Вовки-сіроманці,
Орли-сизокрильці,
Гості мої милі,
Мало-немного обіждіте,
Покіль душа з тілом розлучиться,
Тоді будете до мене находжати,
Тіло моє жваковати,
Жовту кість по балках разношати,
Попід зеленими яворками ховати,
Комишами укривати».
От ногами не піде і руками не візьме,
Ясно очима на небо не взгляне.
Він на небо соглядає,
Словами промовляє:
«Голова моя козацька!
Голова моя молодецька!
Ти пробувала в землях турецьких,
В вірах бусурманських!
Дев'ять день у устах хліба-солі
не маю,

Зміст

Народні думи	3
Втеча трьох братів із города Азова, з турецької неволі..	3
Буря на Чорному морі.....	15
Дума про козака Голоту.....	19
Іван Богун.....	23
Іван Богуславець.....	26
Козак нетяга Фесько Ганжа Андибер.....	30
Маруся Богуславка	37
Невольницький плач	41
Самійло Кішка	44
Перемога Корсунська.....	62
Повстання проти польських панів	66
Проводи козака до війська.....	69
Самарські брати	72
Розмова Дніпра з Дунаєм	75
Смерть козака-бандуриста	77
Сокіл і соколя	79
Хмельницький та Барабаш	82
Історичні пісні	92
Зажирилась Україна, бо нічим прожити	92
Ой ти, Морозенку	93
За річкою вогні горять	97
В Цариграді на риночку	97
Розлилися круті бережечки	99
Ой на горі вогонь горить.....	100
За Сибіром сонце сходить.....	101
Ой на горі та жінці жнуть	105
Чи не той то хміль	106
Максим козак Залізник	108
Ой похід гай зелененький	109
Кувала зозуля в неділю раненько.....	116
Ой з-за гори високої.....	117
Гомін, гомін, гомін, гомін по діброві	123
Єднаймося, брати-українці	125
Та, ой, як крикнув же та козак Сірко	126
Славно було в Побережжі.....	127